

**Læreres og vejlederes betydning
for social mobilitet på universiteterne**

Trond Beldo Klausen

Centre for Comparative Welfare Studies
Working Paper
Editor: Per H. Jensen and Jørgen Goul Andersen
E-mail: perh@epa.aau.dk and goul@epa.aau.dk

www.ccws.dk

Working papers may be ordered by:
Inge Merete Ejsing-Duun
Fibigerstræde 1
9220 Aalborg Ø

E-mail: ime@epa.aau.dk

Tlf: (+45) 99 40 82 18
Fax: (+45) 98 15 53 46

Layout: Inge Merete Ejsing-Duun

Print: Uni-Print, AAU
Aalborg 2008

ISBN 978-87-92174-57-4

ISSN 1398-3024-2008-60

**Læreres og vejlederes betydning
for social mobilitet på universiteterne**

Trond Beldo Klausen

Abstract

The question highlighted in this paper is whether high school teachers and student advisors contribute to higher educational ambitions among high school students from working class origin. Firstly, the analysis shows that there are a substantial number of bright high school students with working class origin never attending university. Secondly, teachers seem to have greater positive impact than advisors on educational ambitions among working class children. That even goes when the parents are highly involved in decisions about future education. Thirdly, the advisors seem to have an indirect impact, depending on the teachers' influence on the students.

Sammendrag

Spørgsmålet i dette arbejdsblad er, hvorvidt de uddannelsesinterne påvirkningskanaler på de gymnasiale ungdomsuddannelser – gymnasielærere og studievejledere – kan øge den sociale mobilitet på universiteterne. Resultaterne viser for det første, at der er en betydelig 'talentreserve' i form af arbejderbørn med gode karakterer, som ikke opnår en universitetsuddannelse. For det andet peger resultaterne i retning af, at lærerne i højere grad end vejlederne kan bidrage til at højne arbejderbørnenes uddannelsesambitioner. Lærerne er udslagsgivende, også når forældreengagementet er højt. For det tredje tyder resultaterne på, at vejlederne primært har en indirekte betydning, da deres påvirkning kun giver sig udslag i højere ambitioner blandt de, som i forvejen er påvirkede af lærerne.

Sommeren 2007 kom videnskabsminister Helge Sander med et udspil om, at universiteterne skal blive bedre til at bryde 'den sociale arv'. Foranledningen var en undersøgelse, der viste, at børn af ikke-akademikere er stærkt underrepræsenterede blandt landets forskere (Andersen, 1997; 2001). Udspillet blev i foråret 2008 fulgt op i form af en ministernedsat 'Idégruppe for social arv' - hvis formål er at komme med konkrete forslag til, hvordan man kan fremme uddannelsesmobiliteten på universiteterne. De universitetsfolk, forskere og repræsentanter fra erhvervslivet, som idégruppen består af, står overfor en stor udfordring. Ganske vist har dansk samfundsforskning tilvejebragt megen viden om udviklingen i 'den sociale arv' over en længere tidsperiode (se fx Benjaminsen, 2006; McIntosh og Munk, 2007), men årsagerne er ikke tilstrækkelig belyst. Enkeltundersøgelser har typisk rettet et grundigt søgelys på enkeltårsager, men et omfattende oversigtsbillede over samspillet mellem forskellige faktorer mangler (se fx Heinesen, 1999; Davies, Heinesen og Holm, 2002; Jæger og Holm, 2004; Ulrichsen, Murning, Simonsen og Ebbensgaard, 2007; Holm og Jæger, 2008).

Uddannelsesforskningen inddeler årsager til social skævrekruttering i fem kategorier: Økonomiske forklaringer, værdiforklaringer, to typer af kulturforklaringer samt 'social-positions-forklaringer'. Økonomiske forklaringer drejer sig ganske enkelt om betydningen af oprindelsesfamiliens økonomiske ressourcer i forhold til det at gennemføre en længerevarende uddannelse, mens værdiforklaringer vægtlægger, at der er forskellige normer og værdier i forhold til uddannelse i forskellige sociale klasser (Schneider og Lysgaard, 1953; Willis, 1977). Når det gælder kulturforklaringer, er der tale om to retninger - kulturelle forskelle og kulturel 'deprivation'. Kulturelle forskelle drejer sig om afstanden mellem kulturen hos børn fra familier uden uddannelsestraditioner og den af skolen formidlede dominerende kultur (Bourdieu og Passeron, 1977). Kulturel deprivation handler på sin side om, at ressourceforskelle i opvækstfamilien i den tidlige socialisering giver børnene en ulige mængde intellektuel ballast, som resulterer i ulighed i faglige forudsætninger for at gennemføre en længerevarende uddannelse (Hansen, 1986). Endelig drejer 'social-positions-forklaringer' sig om, at uddannelsesvalg foretages med forældrenes uddannelsesniveau som reference. Eftersom ingen ønsker at opnå en lavere status end deres forældre, vil personer med højt uddannede forældre således skulle vælge længere uddannelse end de, der har forældre med en lav uddannelse (Boudon, 1974; Breen og Goldthorpe, 1997).

Hvilke forklaringer, der er mest betydningsfulde, vil have implikationer for, hvilke virkemidler, der er mest relevante – herunder om noget overhovedet bør gøres. Effekten af kulturelle forskelle vil først og fremmest kunne udjævnes med langsigtede pædagogiske tiltag på uddannelsesinstitutionerne, mens økonomiske barrierer vil kræve økonomiske virkemidler

– fortrinsvis blandt studerende på de videregående uddannelser. Værdiorienteringer kan på sin side være svære at påvirke, mens klasespecifik risikovillighed i forbindelse med valg af uddannelse vil kræve en bred vifte af tiltag – herunder information og vejledning om uddannelse. Endelig er der blevet argumenteret overbevisende for, at kulturel 'deprivation' bedst modvirkes ved indsatser på førskoleniveau (Esping-Andersen, 2004).

Læreres og vejlederes betydning

I lyset af den ministerielle opmærksomhed på den manglende sociale mobilitet på universiteterne vil nærværende arbejdspapir beskæftige sig med overgangen mellem de gymnasiale ungdomsuddannelser og de videregående uddannelser. Årsagen til at stille skarpt på akkurat dette niveau i uddannelsessystemet er ret ligetil: Det er her, man på kort sigt vil kunne skabe større uddannelsesmobilitet på universiteterne. Mens tiltag rettet mod førskolebørn og folkeskoleelever kan bidrage til uddannelsesmobilitet på lang sigt, vil tiltag rettet mod gymnasieelever – forudsat at de virker – føre til en stigning i mobiliteten på universiteterne på kort sigt.

Det er veldokumenteret, at den primære årsag til den socialt set skæve rekruttering på universitetet er sociale forskelle i søgeadfærd og i langt mindre grad sociale forskelle i frafald blandt dem, der allerede har begyndt på en uddannelse (Skak-Nielsen, Houbiers og Mackie, 2006:10). Derfor vil jeg udelukkende rette opmærksomheden mod det, der går forud for valg af uddannelse. Konkret har jeg valgt at undersøge betydningen af to påvirkningskanaler, hhv. gymnasielærere og studievejledere, da dette er de to uddannelsesinterne påvirkningskanaler på ungdomsuddannelserne, der står nærmest til at have betydning for de unges skolehverdag. Andre påvirkningskanaler er naturligvis også vigtige, men vejledere og lærere er 'institutionelle virkemidler' forstået på den måde, at de vil kunne omsætte politiske målsætninger i konkrete tiltag. De øvrige påvirkningskanaler (fx forældre, søskende, venner osv.) ligger uden for politikernes direkte indflydelsessfære.

Danske undersøgelser af især vejledningens betydning har haft en opblomstring efter 2004. En medvirkende årsag dertil er, at der i 2004 skete en stor reorganisering af vejledningen både i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne. Vejledning til ungdomsuddannelserne blev organiseret i 45 centre - Ungdommens Uddannelsesvejledning - på landsbasis, mens vejledningen til de videregående uddannelser blev flyttet fra gymnasierne og blev samlet i syv regionale Studievalgcentre (Danmarks Evalueringsinstitut, 2007).

Undersøgelser i kølvandet på vejledningsreformen viser gennemgående, at forældrene er den decideret mest indflydelsesrige påvirkningskanal, både blandt folkeskole- og gymna-

sieelever. Lærerne og vejlederne havner langt bagefter. Mens 55-76 procent af eleverne, afhængigt af klassetrin, opgiver, at forældrene har nogen eller stor indflydelse på uddannelsesvalgene, ligger lærere og studievejledere på mellem 20 og 38 procent (Danmarks Evalueringsinstitut, 2007; Danmarks Evalueringsinstitut og NIRAS konsulenterne, 2006; Pless og Katznelson, 2007). Det er dog ikke den generelle indflydelse, som er afgørende, når det gælder muligheden for at skabe større uddannelsesmobilitet, men den indflydelse lærere og vejledere har på de elever, der kommer fra familier uden uddannelsestraditioner. Og her er der mindre forskning. Én af undersøgelserne i forbindelse med evalueringen af 2004-reformen viser dog, at gymnasieelever med ufaglærte fædre tillægger vejledningen større betydning for deres videre uddannelsesvalg end andre elever (Danmarks Evalueringsinstitut og NIRAS konsulenterne, 2006:32). Hvor stor forskellen mellem sociale grupper er, fremgår imidlertid ikke. Men det rapporteres, at vejledere og lærere har haft stor eller nogen betydning for hhv. 30 og 36 procent af eleverne i denne gruppe. En anden undersøgelse, som underbygger især lærernes betydning, er det såkaldte 'Mønsterbryderprojektet'. Konklusionen, baseret på 16 interviews med 'mønsterbrydere' på de gymnasiale og tekniske ungdomsuddannelser, er, at 'den gode lærer' spiller en central rolle for de unge fra uddannelsesfremmede miljøer. Vejledningen er dog også vigtig, og der opfordres til en differentieret vejledningsindsats i forhold til forskellige grupper af 'mønsterbrydere' (Elsborg, Jensen og Seeberg, 2005a:137; 2005b). I projektet indgår kun 'mønsterbrydere'. Lærernes betydning for andre grupper af unge er således ikke belyst.

Påvirkning og støtte er udmærket. Men ingen af undersøgelserne har - mig bekendt - beskæftiget sig med, om en eventuel højere grad af påvirkning har medført højere uddannelse blandt unge fra uddannelsesfremmede miljøer. Og det er heller ikke nemt at finde ud af. Ideelt set vil det kræve information om de unges uddannelseskarrere efter læreres og vejlederes påvirkning. Selv om nærværende undersøgelse ikke giver mulighed for at måle på forskellige tidspunkter, vil jeg alligevel forsøge blive lidt klogere på vejledernes og lærernes indflydelse. Det gør jeg ved at anvende gymnasiasternes fremtidige planlagte uddannelsesniveau som en indikator på uddannelse. Det er naturligvis ikke givet, at alle kommer til at gennemføre den videregående uddannelse, de har planer om. Men det vil dog give et rimeligt sikkert fingerpeg om, hvorvidt lærere og vejledere kan have en indflydelse på ambitionerne om uddannelse. Så får tiden vise, i hvor høj grad ambitioner og konkrete uddannelsesvalg følges ad.

Plan for undersøgelsen

Det overordnede spørgsmål er altså, hvorvidt lærere og vejledere påvirker uddannelsesambitionerne blandt unge fra universitetsfremmede familier. Det er således tale om en eksplorativ undersøgelse. For at det overhovedet skal give mening at undersøge læreres og vejlederes potentiale i kampen mod 'den sociale arv' på universiteterne, er det dog afgørende, at der rent faktisk findes en 'talentreserve' i gymnasiet. Det første jeg vil gøre, er således at undersøge, hvorvidt der er en sammenhæng mellem social oprindelse og universitetsfrekvenser blandt unge med samme præstationsniveau, målt ved gymnasiegennemsnittet. Det vil give et bud på, i hvilken grad universiteterne har et uudnyttet potentiale at rekruttere fra.

Dernæst rettes opmærksomheden mod studievejlederes og læreres påvirkning på de unges uddannelsesvalg. Her vil jeg både undersøge, hvilket gennemslag de overordnet har i forhold til de unges valg af uddannelse, og hvilken betydning de har i lyset af forældrenes påvirkning. For det er ikke nødvendigvis sådan, at forældrenes påvirkning er den samme for alle, der har en bestemt social baggrund. Forældrene vil naturligvis være vigtige rollemodeller, men ikke alle behøver at blive påvirket i samme grad. En eventuel variation i forældres påvirkning vil i sig selv kunne have en betydning for mobiliteten, samt i hvilken grad lærere og studievejledere påvirker de unge.

Endelig retter jeg søgelyset på samspillet mellem lærere og studievejledere i forhold til, hvilket uddannelsesniveau de unge ønsker at opnå.

Data og klassifikationer

Datamaterialet har to kilder, administrative registre og spørgeskema. Det datasæt, der anvendes til at undersøge den faktiske universitetsfrekvens blandt tidligere gymnasieelever, stammer fra registre i Danmarks Statistik. Datasættet inkluderer alle borgere i Danmark født i perioden 1954 - 1971, der har opnået en gymnasial ungdomsuddannelse i perioden 1978 -2001. De variable, der indgår i analysen, er social oprindelsesklasse, gymnasiekarakterer (gennemsnit fra studentereksamen) og opnået videregående uddannelse.

Social oprindelsesklasse tager afsæt i faderens erhvervsposition, uddannelse og branche og er kategoriseret i ti 'fraktioner': Leder/ejer i større virksomhed, akademiker (profession), højere funktionær, mellemfunktionær i den private sektor, mellemfunktionær i den offentlige sektor, leder/ejer i mindre virksomhed, landmand/fisker, lavere funktionær, faglært arbejder og ufaglært arbejder (Hansen, 1995:89; jfr. Bourdieu, 1984:128–129). Gymnasieka-

rakterer er gennemsnitskarakteren fra studentereksamen (13-skalaen) klassificeret i fem kategorier: 5,5-6,9 / 7,0-7,9 / 8,0-8,9 / 9,0-9,9 / 10,0 eller højere, mens videregående uddannelse er inddelt i lang videregående uddannelse (LVU), mellemlang videregående uddannelse (MVU) og kort videregående uddannelse (KVU).

Det andet datamateriale, der anvendes til at undersøge vejledernes, lærernes og forældrenes indflydelse på gymnasieelevers fremtidige uddannelsesønsker, stammer fra en spørgeskemaundersøgelse, der telefonisk blev gennemført sommeren 2007 med en landsrepræsentativ stikprøve blandt studenterne, der var ved at afslutte deres almengymnasiale uddannelse (STX).¹ De variable, der indgår i denne analyse, er faderens uddannelsesniveau, hhv. vejledernes, gymnasielærernes og forældrenes betydning for de videre uddannelsesvalg, samt hvilken uddannelse gymnasiasterne efterfølgende har planer om at gennemføre.

Faderens uddannelsesniveau er inddelt i fem kategorier: Ingen erhvervskompetencegivende uddannelse (ufaglært), erhvervspraktisk uddannelse (faglært), kort videregående uddannelse (KVU), mellemlang videregående uddannelse (MVU) og lang videregående uddannelse (LVU). I analyserne skelnes der dog kun mellem de videregående uddannelser og faglært/ufaglært. Både vejledernes, gymnasielærernes og forældrenes betydning er målt ved spørgsmål, der er stillet på følgende måde: ”hvor stor betydning har [.....] haft for dit fremtidige uddannelsesvalg?”. Her var det muligt at svare: stor betydning, nogen betydning, ringe betydning og slet ingen betydning. I analyserne er de tre første slået sammen, da det indbefatter dem, hvis uddannelsesvalg i en eller anden udstrækning er blevet influeret af de forskellige påvirkningskanaler. Gymnasieelevernes planlagte uddannelse er på sin side et spørgsmål med en åben svarmulighed, som blev stillet til de 80 procent af studenterne, som var forholdsvis afklaret mht. at læse videre. Svarene, de unge gav på spørgsmålet om fremtidige uddannelsesønsker, var så specifikke, at de med en rimelig stor grad af sikkerhed lod sig klassificere i følgende kategorier: Lang videregående uddannelse (LVU), mellemlang videregående uddannelse (MVU), kort videregående (KVU), erhvervspraktisk uddannelse og ingen uddannelse. I analysen, som beskæftiger sig med uddannelsesmobilitet på universiteterne, skelnes der udelukkende mellem de lange uddannelser (LVU) og en samlet kategori af de øvrige uddannelser – som i hovedsag består af mellemlange og korte videregående uddannelser.

¹ Denne ’gymnasieundersøgelse’, der opnåede en svarprocent på 81, indgår som en ud af fire spørgeskema-baserede delundersøgelser i projektet ”Catching up Qualifications or Fooling Around”, hvis primære formål er at kortlægge årsager til og virkninger af unge danskeres komparativt set lange tid om at påbegynde en videregående uddannelse. Projektet, hvortil dette arbejdsrapport er et ’sidespor’, er finansieret af Rockwool Fonden.

Findes der en talentreserve at mobilisere?

Den gennemsnitlige forskel mellem børn af akademikere og børn af ufaglærte og faglærte arbejdere ligger på ca. 0,6 karakterpoint på 13-skalaen (Klausen, 2006:110). Dette er yderpunkterne, hvilket betyder, at karakterforskellen er langt mindre på de gymnasiale uddannelser end fx i folkeskolen, hvor flere undersøgelser har påvist, at differencen ligger omkring halvdet karakterpoint (Undervisningsministeriet, 2003; Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2004; Olsen, 2007).

Table 1. Andelen inden for hver oprindelsesklasse og på hvert karakterniveau på de gymnasiale uddannelser, der har opnået en kandidatgrad per 2001. Fødselsårgang 1954-71. Pct.

	Karakterniveau:					N
	5,5 – 6,9	7,0 – 7,9	8,0 – 8,9	9,0 – 9,9	10,0 – 12,9	
Oprindelsesklasse:						
Leder/ejer, større virksomhed	4,6	13,9	34,6	60,5	67,9	10.584
Akademiker	9,1	21,3	43,0	65,5	77,4	16.843
Højere funktionær	7,1	17,0	39,9	63,6	75,7	23.464
Mellemfunktionær, privat sektor	4,6	12,2	29,4	53,6	66,1	31.823
Mellemfunktionær, offentlig sektor	4,2	12,2	30,6	54,8	67,8	31.742
Leder/ejer, lille virksomhed	3,1	9,8	24,4	44,6	57,6	22.736
Landmand, fisker	3,3	8,2	23,7	45,0	58,1	23.354
Lavere funktionær	3,2	9,1	24,3	48,1	60,0	41.811
Faglært arbejder	2,2	7,4	20,8	43,4	50,0	35.395
Ufaglært arbejder	2,1	6,7	18,7	38,3	48,1	28.311
Total	3,6	10,6	27,9	52,2	65,6	
N	39.289	90.181	86.090	42.405	8.098	266.063

Når man så sammenligner, hvilke uddannelsesvalg personer med samme karakterniveau, men med forskellig social oprindelse, foretager efter gymnasiet, finder man derimod store forskelle. Blandt den forholdsvis lille gruppe topscorere med et gymnasiesnit på 10 eller højere får 48 procent af de ufaglærtes børn efterfølgende en lang videregående uddannelse. Den tilsvarende andel blandt børn af akademikere er 77 procent. I karakterintervallet 9,0-9,9 opnår hhv. 38 og 65 procent en lang videregående uddannelse, mens de tilsvarende procentandele i den præstationsmæssige midterkategori (8,0-8,9) er 18 og 43 hhv. for arbejder- og akademikerbørn.

Der er med andre ord indtil mere end dobbelt så høj sandsynlighed for, at akademikerbørnene får en universitetsuddannelse på de karakterniveauer, hvor man normalt har gode forudsætninger for at læse videre. Selv ikke ved en hel karakter højere i gennemsnit opnår børn af ufaglærte samme universitetsfrekvens som børn af akademikere.

Ved gennemsnitskarakterer på under 8,0 er forskellen i uddannelsesvalg faktisk endnu større. Ganske vist har børn fra alle sociale oprindelsesklasser en lavere tilbøjelighed til at vælge de længste videregående uddannelser, når eksamensgennemsnittet ligger i den lave ende. Relativ set slipper dog flere af middelklassens middelmådigheder igennem nåleøjet.²

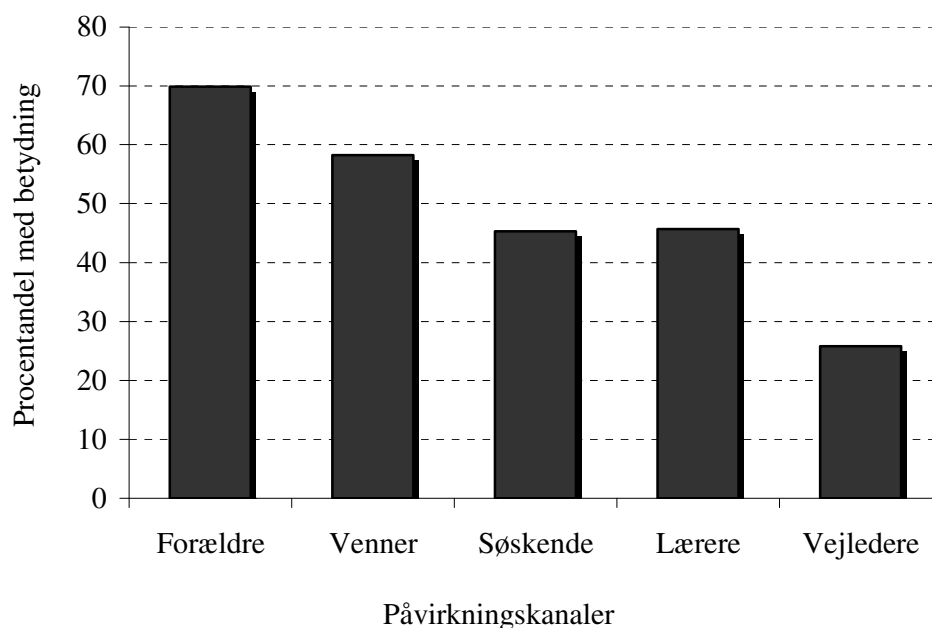
Man kan med udgangspunkt i den ovenstående tabel således fastslå to ting: For det første er der en betydelig talentreserve i den danske befolkning, bestående af unge fra universitetsfremmede familier, der ikke opnår et så højt uddannelsesniveau, som deres skolepræstationer skulle tilsige. For det andet er skolepræstationer som forklaring på skævrekruttering ('deprivationshypotesen') langt fra tilstrækkelig på overgangen mellem de gymnasiale uddannelser og universitetet. Her er der også tale om andre faktorer, der bidrager til de store uddannelsesforskelle.

Vejledere og lærere bag forældre og venner

De ovenstående resultater giver således grund til at gå videre med spørgsmålet, om vejledere og lærere på gymnasiet kan gøre en forskel i kampen mod 'den sociale arv'. Overordnet viser resultaterne baseret på 'gymnasieundersøgelsen', at studievejlederne generelt ikke har specielt godt fat i de unge. På spørgsmålet om, hvor stor betydning forskellige påvirkningskanaler har haft for det fremtidige studievalg, svarer 26 procent af de studenter fra årgang 2007, der var rimelig afklaret med deres videre uddannelsesvalg, at studievejlederen har haft betydning. Og de fleste af dem tillægger kun vejlederen lidt betydning. Forældrene opnår på sin side en score på 70 procent, mens venner og ældre søskende ligger på hhv. 58 og 45 procent. Gymnasielæreren ligger på samme niveau som søskende. Sammenlignet med de øvrige påvirkningskanaler fremstår studievejledning således ikke som et specielt effektivt virkemiddel, mens lærerens påvirkningskraft er større. Resultaterne er således i tråd med tidligere danske undersøgelser (Danmarks Evalueringsinstitut, 2007; Danmarks Evalueringsinstitut og NIRAS konsulenterne, 2006; Pless og Katznelson, 2007).

² Selv om det rigtignok er blandt studenter med en uddannelsesfremmed baggrund, man finder den største andel, der aldrig går videre efter gymnasiet, er det dog ikke sådan, at de fleste af dem helt fravælger en videregående uddannelse. De vælger derimod en videregående uddannelse af kortere varighed end deres gymnasiekamrater med en mere privilegeret baggrund.

Figur 1. Hvem har betydning for studievalg? (N=471)

Når man sammenligner de forskellige social grupper, viser resultaterne, at der ikke er stor forskel hverken i vejledernes eller lærernes indflydelse. Både blandt børn af ufaglærte og akademikere ligger vejledernes indflydelse på godt 20 procent. Lærerne ligger ligeledes på over 40 procent i de to grupper.³ Uddannelsesforskelle mellem forskellige sociale lag kan således ikke forklares med forskelle i læreres og vejlederes gennemslagskraft.

Indflydelse siger dog i sig selv ikke noget om, hvorvidt vejledere og lærere påvirker universitetsfrekvensen. Og datamaterialet giver heller ikke mulighed for at vide det med sikkerhed. Det hænger sammen med, at fire ud af fem af de adspurgte blandt 2007-studerne ville holde sabbatår, inden de læste videre. Majoriteten begyndte således først på en videregående uddannelse i efteråret 2008. Hvorvidt de unge fra arbejderhjem, der mener, at vejledere og lærere har påvirket dem, faktisk har valgt anderledes end de øvrige, kan man således ikke få information om, før man evt. laver en opfølgende undersøgelse af de samme personer på et senere tidspunkt i uddannelseskarreren.

³ Hvis man udelukkende retter opmærksomheden mod dem, der har svaret 'stor' eller 'nogen' betydning på spørgsmålet om vejledernes indflydelse, tegner det sig et lidt andet billede af de sociale forskelle. Mens kun 6 procent af dem med akademikerfædre svarede, at studievejlederne har haft stor eller nogen betydning for deres uddannelsesvalg, er den tilsvarende andel blandt børn af ufaglærte 14 procent. Vejlederne scorer således 2,5 gange højere blandt arbejderbørn end akademikerbørn. For lærerne er der imidlertid ingen forskel, når man anvender det noget skrapere mål på indflydelse.

Lærerne har størst indflydelse på uddannelsesambitionerne

I 'gymnasieundersøgelsen' blev der derfor stillet spørgsmål om, hvilken uddannelse studenterne havde *planer* om at begynde på, når sabbatperioden var overstået. Og her kan man observere nogle interessante forskelle.

Tabel 2. Planlagt uddannelse efter vejlederindflydelse blandt gymnasieelever med ufaglærte eller faglærte fædre. Pct.

Planlagt uddannelse:	Vejledere:	
	Har haft betydning	Har ikke haft betydning
Vil læse LVU	60	45
Vil læse MVU/KVU	40	55
Total	100	100
N	40	130

Note: $\gamma=0,301$, $p=0,088$.

Tabel 2 viser, at gymnasieelever med arbejderbaggrund, for hvem studievejledning ikke har haft betydning, for 45 procents vedkommende ønsker at læse på universitetet, mens 55 procent vil have en kortere uddannelse. Der er endog enkelte af dem, der vil blive tjener, kok eller frisør - for hvem en studentereksamen ikke er direkte relevant for deres videre uddannelse. Blandt de, der svarede, at vejledningen har haft en betydning for deres valg, er der 60 procent, der vil læse på universitetet, mens 40 procent ønsker en kortere uddannelse. Og ingen af dem ønsker at gå videre i en mere erhvervspraktisk retning.

Forskellene er, om end statistisk signifikante på 10-procentniveau, baseret på begrænset datamateriale - især når det gælder de, der har haft udbytte af vejledningen. Man skal således være forsigtig med at drage bastante konklusioner. Desuden kan man naturligvis ikke med sikkerhed vide, om alle opretholder deres uddannelsesønske efter overstået sabbatår. Resultaterne peger dog i retning af, at studievejledning kan have en positiv påvirkning på *ambitionerne* om en længerevarende uddannelse. Så vil tiden vise, om ambitioner og handling følges ad for hele populationen af gymnasieelever.

Ud fra målsætningen med studievejledning, der for nyligt blev skærpet ved revisionen af vejledningsloven til at lægge vægt på grupper med 'særlige behov', peger resultaterne i den ønskede retning – som i øvrigt er sammenfaldende med det overordnede ønske om at bryde 'den social arv'.⁴

⁴ Det skal dog nævnes, at resultaterne i princippet også kunne være udtryk for en selektionseffekt: Nemlig at de, der i udgangspunktet er mest interesserede i en universitetsuddannelse, får mest ud af vejledningen, fordi vejledernes ekspertise er mere afgørende for dem, end for deres klassekammerater, der ønsker en kortere uddan-

Tabel 3. Planlagt uddannelse efter lærerindflydelse blandt gymnasieelever med ufaglærte eller faglærte fædre. Pct.

Planlagt uddannelse:	Lærere:	
	Har haft betydning	Har ikke haft betydning
Vil læse LVU	65	36
Vil læse MVU/KVU	35	64
Total	100	100
N	72	98

Note: $\gamma=0,544$, $p=0,00007$.

Når det gælder den anden påvirkningskanal – gymnasielærerne – har vi set, at de har omtrent dobbelt så godt fat i de unge, som vejlederne har. Hvad uddannelsesambitionerne angår, er lærernes indflydelse på arbejderbørnene tilsyneladende stærkere end vejledernes. Tabel 3 viser, at 65 procent af dem, hvis lærere har haft en betydning for uddannelsesvalg, vil på universitetet, mens den tilsvarende andel for de, som lærerne ikke har haft betydning for, er 36 procent.⁵

Resultaterne så langt peger i retning af, at både vejledere og lærere har en påvirkning på gymnasieelever med en universitetsfremmed familiebaggrund. Men også for lærernes del kan der dog være tale om en selektionseffekt i den forstand, at det er de, der i forvejen har ambitioner om en universitetsuddannelse, der tillægger lærerne størst betydning. Det er dog grund til at tro, at betydningen af selektion er mindre for lærere end for vejledere, da lærerne har en væsentlig mere langvarig relation til eleverne, end det vejlederne har.⁶

nelse. Snarere end at vejledning påvirker uddannelsesvalget, vil den planlagte uddannelse altså kunne påvirke ens syn på studievejledning. Selv om den første tolkning forekommer plausibel, vil den anden ikke principielt kunne afvises uden at skabe en tilnærmet eksperimentel situation, hvilket ikke er særlig realistisk.

⁵ Ved en undersøgelse af læreres påvirkning på arbejderbørn med forskellige karakterer, viser en analyse, som ikke er vist i tabelform her, at lærerne bidrager til højere uddannelsesambitioner blandt elever i den lave ende og den præstationsmæssige midterkategori. I den lille gruppe af præstationsmæssige topscorere er der ingen signifikante forskelle i uddannelsesambitioner mellem de, der er blevet påvirket eller ikke påvirket af lærerne. En tilsvarende analyse for vejledernes vedkommende viser, at det kun er elever i midterkategorien, som dog udgør hovedparten af eleverne, at uddannelsesambitionerne er højest blandt de, som er blevet påvirket af vejlederne.

⁶ Det kan godt tænkes, at enkelte har været afklarede med det videre uddannelsesvalg allerede i 1. G, og deraf har ladet sig påvirke af lærerne. Det, at lærerne gennem tre års undervisning ikke i sig selv har bidraget til at forme uddannelsespræferencerne, virker dog ikke specielt sandsynligt. Især ikke med tanke på, at det nok er arbejderbørnene, som et resultat af deres baggrund, der i udgangspunktet vil være mindst afklarede med valg af videregående uddannelse.

Vejledernes og lærernes betydning i lys af forældrenes påvirkning

Selv om både vejledere og lærere kan have en positiv indflydelse på planer om en højere uddannelse, har vi dog set, at deres generelle indflydelse ligger langt bag undersøgelsens topscorere – forældrene. I forarbejderne til den nye vejledningslov blev der fremhævet, at forældrene bør inddrages mere aktivt i vejledningsprocessen (Danmarks Evalueringsinstitut 2007:48,105). På denne baggrund er det interessant at undersøge relationen mellem forældrenes påvirkning, vejlederes og læreres indflydelse og de unges uddannelsesønsker. Skal man have et frugtbart samarbejde mellem forældre og vejledere (og evt. også med medvirkning af lærere), kan det være hensigtsmæssigt at vide, hvor man har hinanden.⁷

Overordnet peger resultaterne i retning af, at de unges opfattelse af forældrenes påvirkning ikke har betydning for valg af universitetsuddannelse. Mens 50 procent af arbejderbørnene, som mener, at forældrene ikke har haft betydning for studievalget, ønsker en universitetsuddannelse, er andelen 47 procent blandt de, som opgiver, at forældrene har haft en indflydelse.⁸

Tabel 4. Andelen af gymnasieelever med arbejderbaggrund, der vil læse på universitetet. Pct.

Forældre:	Vejledere:	
	Har haft betydning	Har ikke haft betydning
Har haft betydning	50	44
N	50	113
Har ikke haft betydning	(60)	40
N	10	93

Note: Andelen, der ønsker en lavere uddannelse, er udeladt fra tabellen.

'Forældre har haft betydning': $\gamma=0,115$, $p=0,498$.

'Forældre har ikke haft betydning': $\gamma=0,388$, $p=0,239$.

Når det gælder samspillet, er det afgørende spørgsmål dog, hvilken rolle vejledere og lærere spiller i relationen mellem forældre og børn. Og her viser resultaterne (i tabel 4) for vejleder-

⁷ For at opnå et større datagrundlag til denne mere finmaskede analyse har jeg udvidet gymnasieundersøgelsen med 387 respondenter fra delundersøgelsen af de studenter fra 2005 og 2006, som endnu ikke var gået i gang med en videregående uddannelse i efteråret 2007. Denne opnåede en svarprocent på 58. Respondenterne er – som studenterne i 2007-årgangen – for 80 procents vedkommende forholdsvis afklarede med det fremtidige uddannelsesvalg.

⁸ Hvis man anvender et lidt skrapere mål på forældrenes påvirkning og kun inkluderer dem, der har svaret 'stor' eller 'nogen' på forældrenes betydning for fremtidige studievalg, er billedet lidt anderledes. Da opgiver 39 procent, at de vil på universitetet. I kategorien 'slet ingen/ ringe indflydelse' er andelen 57 procent. Det ser således ud til, at arbejderforældres engagement kan have en modererende effekt på børnenes uddannelsesambitioner.

nes vedkommende, at de ikke har en statistisk signifikant indflydelse hverken på unge fra arbejderhjem, der opgiver, at forældrene har haft indflydelse på det videre uddannelsesvalg, eller blandt de, som forældre ikke har påvirket.

Tabel 5. Andelen af gymnasieelever med arbejderbaggrund, der vil læse på universitetet. Pct.

Forældre:	Lærere:	
	Har haft betydning	Har ikke haft betydning
Har haft betydning	62	29
N	84	79
Har ikke haft betydning	(70)	35
N	20	84

Note: Andelen, der ønsker en lavere uddannelse, er udeladt fra tabellen.

'Forældre har haft betydning': $\gamma=0,596$, $p=0,000008$.

'Forældre har ikke haft betydning': $\gamma=0,631$, $p=0,005$.

Hvad relationen mellem forældrene og lærerne angår, viser resultaterne, at lærerne i højere grad end vejlederne tilsyneladende formår at tage konkurrencen op med forældrene. Tabel 5 viser, at lærernes påvirkning er størst, når forældreindflydelsen er mindst. I den gruppe af unge fra arbejderhjem, som har svaret, at forældrene ikke har haft indflydelse på uddannelsesvalget, vil 70 procent af dem, som har ladet sig påvirke af lærerne, læse på universitetet. Den tilsvarende andel blandt de, der har svaret, at lærerne ikke har haft betydning, er 35 procent. Det er grund til at understrege, at det er tale om et meget begrænset talmateriale, når det gælder kombinationen ingen forældreindflydelse/høj lærerindflydelse. Selv om resultaterne ligger inden for gængse signifikanskriterier, skal man være meget forsigtig med at trække for skarpe konklusioner baseret på så små tal. Imidlertid er lærernes betydning relativt set næsten lige stærk, når forældrene har haft betydning for uddannelsesvalget. 62 procent af dem, som har ladet sig påvirke af lærerne, vil læse på universitetet. Den tilsvarende andel blandt de, hvis lærerne er uden indflydelse, er 29 procent. Og her ligger der et talmæssigt mere solidt datamateriale til grund.

Samspillet mellem vejledere og lærere

Resultaterne har indtil nu vist, at både vejlederen og læreren kan være med til at påvirke arbejderbørnenes ambitioner om en universitetsuddannelse. Desuden har vi set, at lærerne også spiller en rolle, når forældrenes indflydelse er stor. Afslutningsvis skal jeg beskæftige mig med et andet samspil, nemlig det mellem vejlederne og lærerne. Er det sådan, at vejledningen

har en selvstændig effekt på uddannelsesambitionerne? Eller er det snarere sådan, at vejledningens gennemslagkraft er afhængig af, at lærerne har lagt grundlaget for en positiv indstilling til de højere uddannelser?

Tabel 6. Andelen af gymnasieelever med arbejderbaggrund, der vil læse på universitetet. Pct.

Lærere:	Vejledere:	
	Har haft betydning	Har ikke haft betydning
Har haft betydning	59	67
N	41	63
Har ikke haft betydning	(37)	32
N	19	143

Note: Andelen, der ønsker en lavere uddannelse, er udeladt fra tabellen. $\chi^2=26,103$, $p=0,0009$.

Resultaterne fra denne samspilsanalyse viser, at uddannelsesambitionerne er lavest blandt de, som hverken er blevet påvirket af lærere eller vejledere. Her ønsker kun 32 procent at gå på universitetet. Nærmest følger de gymnasieelever, som er blevet påvirket af vejlederne, men ikke af lærerne. I denne talmæssigt begrænsede gruppe har 37 procent opgivet, at de ønsker at gå på universitetet. En væsentlig højere andel - 59 procent - finder man blandt de elever, hvor både lærere og vejledere har haft betydning for uddannelsesvalget. Topscoreren med 67 procent er dog den gruppe, hvor alene lærere har haft betydning for uddannelsesvalget.

Dette bekræfter resultaterne fra de foregående analyser, nemlig at lærerne er vigtigst for gymnasiasternes uddannelsesambitioner. Vejledernes indflydelse fremstår derimod som betinget, ved at den slår igennem udelukkende blandt dem, der også er påvirket af lærerne. At det er læreren i sig selv, der tilsyneladende bidrager til de højeste universitetsambitioner – og ikke kombinationen lærer/vejleder – kan måske tilskrives, at de, der er blevet mest afklarede og inspirerede af lærerne, ikke har det samme behov for vejledning som de øvrige.

En anden forklaring kunne være, at vejlederne ikke nødvendigvis anbefaler de længste uddannelser. Måske af frygt for at pådutte de unge ens egne uddannelsespræferencer kan vejledere være tilbageholdne med at promovere bestemte uddannelser eller uddannelsesinstitutioner. Vejledning er jo en tovejsproces, hvor man giver råd og kommer med synspunkter som en respons på de unges egne ønsker.

Konklusion

Det overordnede sigte med dette arbejdspapir har været at kortlægge, hvorvidt der er en 'talentreserve' på ungdomsuddannelserne, samt i hvilken grad vejledere og gymnasielærere kan bidrage til at højne universitetsambitionerne.

Resultaterne har for det første vist, at der er en betydelig reserve - navnlig de, der kommer fra arbejderfamilier, og som har opnået gode karakterer i gymnasiet. De har en væsentlig lavere universitetsfrekvens end deres gymnasiekammerater med akademikerbaggrund og samme karaktergennemsnit.

Når det gælder vejledernes og lærernes rolle, har vi for det første set, at børn fra arbejderfamilier, som har tillagt de to påvirkningskanaler en betydning for deres fremtidige uddannelsesvalg, har et stærkere ønske om at gå på universitetet end de, der ikke tillægger vejledere og lærere nogen betydning.

Ved analyse af vejlederes og læreres påvirkning i lys af forældrenes indflydelse viser resultaterne, at vejledernes betydning ikke varierer med forældreindflydelse. For lærernes vedkommende peger resultaterne derimod i retning af, at deres påvirkning på de unges uddannelsesambitioner er stærkest, når forældreindflydelsen er mindst. Men tallene er små og dermed usikre. Modsat vejlederne har lærerne dog et betydelig gennemslag blandt gymnasiaster med engagerede forældre.

Endelig har analysen vist, at vejledernes indflydelse på børnenes uddannelsesønsker er en 'betinget indflydelse', da vejledernes påvirkning kun giver sig udslag i højere uddannelsesambitioner, når lærere også har haft en gennemslagskraft.

Stadig med et lille forbehold for kausalsammenhængen (at det i princippet kunne være elever med de i forvejen højeste uddannelsesambitioner, der får mest ud af både lærere og vejledere - og måske er mindst modtagelige for påvirkning hjemmefra) sætter resultaterne fingeren på nogle interessante aspekter ved relationen mellem skole og hjem:

Hvis målet er et højest muligt uddannelsesniveau, kan en styrkelse af vejledningen i sig selv synes at være positiv. Men ikke uden at lærerne også på en eller anden måde involveres. For lærerne spiller tilsyneladende en nøglerolle for elever, der kommer fra arbejderfamilier. I relationen mellem skolen og forældrene er det desuden lærerne, der uden tvivl bedst kender elevernes faglige formåen, og måske derigennem vil kunne overvinde usikre forældres eventuelle skepsis. Vejledningen kan tilbyde elever faktisk information om uddannelses- og erhvervsmuligheder. Det vil dog være læreren, som vil kunne give det mest kvalificerede bud

på, hvorvidt de forskellige uddannelsesalternativer 'matcher' elevernes faglige interesser og potentialer.

Hvordan det skal foregå i praksis, ligger langt uden for rammerne for dette papir. Men 'mønsterbryderprojektet' fremhævede som sagt betydningen af den gode lærer og en differentieret vejledningsindsats. I og med lærernes nøglerolle fremstår det som en udfordring, at vejledningen til de videregående uddannelser sker uden for gymnasierne i regi af særlige vejledningscentre. For at lærernes kundskaber om den enkelte elev skal kunne udnyttes til at skabe større mobilitet, stiller det krav til effektiv kommunikation mellem gymnasielærerne og de eksterne vejledere.

Forskningsmæssig består udfordringen på den korte bane bl.a. i en yderligere kortlægning af samspillet mellem forskellige påvirkningskanaler. Her vil det især være interessant at udvide analyserne – allerhelst baseret på en større stikprøve – med oplysninger om jævnaldrendes påvirkning på uddannelsesvalg. For forældre, lærere og vejledere er langt fra alene om at øve indflydelse på de unges valg af uddannelse. Venner og omgangskreds spiller også en vigtig rolle.

Foreløbige tal fra 'gymnasieundersøgelsen' tyder på, at venner/omgangskreds har væsentlig større betydning for valg af uddannelse blandt akademikerbørn end blandt arbejderbørn. Det er i sig selv interessant, da det peger i retning af en vis social homogenitet i omgangskredsen. Samtidig underbygger det dog også, at lærere og vejledere har en vigtig rolle at spille for denne gruppe af unge, som har færre andre at spille bold med, når det gælder kvalificeret og relevant vejledning i forbindelse med valg af en langvarig uddannelse.

Referencer

- Andersen, H. (1997) *Forskerrekruttering og social baggrund*, Sociologisk rapportserie, 2, 1997, København: Sociologisk Institut. Københavns Universitet.
- Andersen, H. (2001) "The norm of Universalism in Science. Social Origin and Gender of Researchers in Denmark", *Scientometrics*, 50(2): 255-272.
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2004) *Bopælen er afgørende for børns karakterer*, I Ugebrevet A4, 16. februar 2004.
- Benjaminsen, L. (2006) *Chanceulighed i Danmark i det 20. århundrede. Udviklingen i inter-generationelle uddannelses- og erhvervschancer*, København: Sociologisk institut. Københavns universitet.
- Boudon, R. (1974) *Education, Opportunity and Social Inequality. Changing Prospects in Western Society*, New York - London - Sydney - Toronto: John Wiley & Sons.
- Bourdieu, P. (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*, Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. og J-C. Passeron (1977) *Reproduction in Education, Society and Culture*, London: Sage Publications Ltd.
- Breen, R. og J.H. Goldthorpe (1997) "Explaining Educational Differential: Towards a Formal Rational Theory", *Rationality and Society*, 9(3): 275-305.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2007) *Vejledning om valg af uddannelse og erhverv*, København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut og NIRAS konsulenterne (2006) *Vejledning om valg af uddannelse og erhverv. Kvantitativ undersøgelse blandt elever i grundskolen og de gymnasiale uddannelser*, København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Davies, R., E. Heinesen og A. Holm (2002) "The relative risk aversion hypothesis of educational choice", *Journal of Population Economics*, 15: 683 – 713.
- Elsborg, S., U.H. Jensen og P. Seeberg (2005a) *Muligheder for mønsterbrud i ungdomsuddannelserne*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Elsborg, S., U.H. Jensen og P. Seeberg (2005b) *At skabe success. Anbefalinger vedrørende mønsterbrud i ungdomsuddannelserne*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Esping-Andersen, G. (2004) "Untying the Gordian Knot of Social Inheritance", i Kalleberg, A.L., S.L. Morgan, J. Myles og R. A. Rosenfeld (red.), *Research in Social Stratification and Mobility*, 21: 115 -138.
- Hansen, M. N. (1986) "Sociale uddanningsforskjeller. Hvordan er det blitt forklart. Hvordan bør de forklares?", *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 1986 (1): 3 - 28.
- Hansen, M. N. (1995) *Class and Inequality in Norway. The Impact of Social Class Origin on Education, Occupational Success, Marriage and Divorce in the Post-War Generation*, Rapport 95:15, Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Heinesen, E. (1999) *Den sociale arvs betydning for unges valg og resultater i uddannelsessystemet*, Arbejdspapir 2 om social arv, København: Socialforskningsinstituttet.

- Holm, A. og M. M. Jæger (2008) "Does Relative Risk Aversion explain educational inequality? A dynamic choice approach", *Research in Social Mobility and Stratification and Mobility*, 26: 199-219.
- Jæger, M. M. og A. Holm (2004) "Penge, (ud)dannelse, forbindelser eller *brains*? En test af fire forældreressourcers betydning for unges uddannelsesvalg i Danmark", *Dansk Sociologi* 15 (3): 67-85.
- Klausen, T. B. (2006) *Et spørgsmål om klasse?*, Aalborg: Aalborg Universitet.
- McIntosh, J. og M. D. Munk (2007) *Family Background and Educational Choices: Changes over Five Danish Cohorts*, København: Socialforskningsinstituttet.
- Olsen, L. (2007) "Ulighed i uddannelse bunder i nye kulturelle barrierer." *Ungdomsforskning*, 6(3): 9 -14.
- Pless, M. og N. Katznelson (2007) *Unge veje mod ungdomsuddannelserne*, København: Center for Ungdomsforskning.
- Schneider, L. og S. Lysgaard (1953) "The deferred gratification pattern: a preliminary study", *American Sociological Review*, 18(2): 142-149.
- Skak-Nielsen, M., M. Houbjers og M. Mackie (2006) "Frafald og fuldførelse på de videregående uddannelser", *Statistisk Tiårsoversigt 2006*, København: Danmarks Statistik: 5-21.
- Ulriksen, L., S. Murning, B. Simonsen og A. B. Ebbensgaard (2007) *Fra gymnasiefremmed til student: - større fagligt udbytte for elever fra gymnasiefremmede miljøer*, København: Gymnasieskolernes Lærerforening (GL).
- Undervisningsministeriet (2003) *Hvad har betydning for folkeskoleelevernes karakterer?* København: Statistik- og Informationskontoret.
- Willis, P. (1977) *Learning to Labour. How Working Class Kids Get Working Class Jobs*, London: Saxon House.

CCWS Working papers

<i>No.</i>	<i>Author</i>	<i>Title</i>
1-1998	Peter Taylor-Gooby	Risk and Welfare
2-1998	Peter Taylor-Gooby	Markets and Motives: Implications for Welfare
3-1998	Wim van Oorschot	The reconstruction of the Dutch Social Security System 1980-2000: Retrenchment and Modernization
4-1998	Jørgen Goul Andersen, Knut Halvorsen, Per H. Jensen, Asbjørn Johannessen, Olli Kangas, Gunnar Olofsson and Einar Overbye	Unemployment, Early Retirement and Citizenship: Marginalisation and Integration in the Nordic Countries
5-1998	Jochen Clasen	Unemployment Insurance and Varieties of Capitalism
6-1998	Peter Taylor-Gooby	When is an Innovation? Recent Pension Reform in France, Germany, Italy and the UK
7-1999	Per H. Jensen	Activation of the unemployed in Denmark since the early 1990s. Welfare of Workfare?
8-1999	Knut Halvorsen	Unemployment in disguise: The case of Norway
9-1999	Knut Halvorsen	Labour force status of married/-cohabiting couples in Norway: Associations and explanations of (un)employment homogamy
10-2000	Pernille Drewsgård Sørensen & Jan Bendix Jensen	Væsentligste ændringer i ret og pligt til aktivering i 90'erne. Ikke-forsikrede kontanthjælpsmodtagere
11-2000	Sanne Lund Clement	Dansk forskning om førtidspensionister og medborgerskab
12-2000	Per H. Jensen	Velfærdens variationer, dynamikker og effekter
13-2000	Jørgen Goul Andersen	Velfærdens veje i komparativt perspektiv
14-2000	Jørgen Goul Andersen	Change without Challenge?
16-2000	Jørgen Goul Andersen	Borgerne og sygehusene
17-2000	Martin D. Munk	Social Inequality in the Welfare State
18-2000	Asbjørn Johannesen	Velferd uten begrensinger? Velferdsreformer i Norge på 1990-2000
19-2000	Per H. Jensen	The Danish Leave-of-absence schemes - Origins, functioning and effects from a gender perspective
20-2001	Olli E. Kangas	Why are some welfare states more robust than other? Potentiality for changes
21-2001	Einar Overbye	Political equilibria, near substitutes, and the provision of income security in old age
22-2002	Jørgen Goul Andersen with Jan Bendix Jensen	Different Routes to Improved Employment in Europe
23-2002	Jørgen Goul Andersen	Coping with Long-Term Unemployment: Economic security, labour Market Integration and Well-being. Results from a Danish Panel Study, 1994-1999

24-2002	Christian Albrekt Larsen	Challenging the Hegemonic Discourse of Structural Unemployment. - <i>An Analysis of Barriers on the Labour Market based on a Danish Panel Study.</i>
25-2002	Jørgen Goul Andersen	Ambivalent values: The value foundations of the universal welfare state, citizens', and potentials for change
26-2002	Christoffer Green-Pedersen	The Dependent Variable Problem within the Study of Welfare State Retrenchment: Defining the problem and looking for solutions
27-2002	Jørgen Goul Andersen & Christian Albrekt Larsen	Pension politics and policy in Denmark and Sweden: Path Dependencies, Policy Style, and Policy Outcome
28-2002	Christian Albrekt Larsen	Forskellige ledige og forskellige problemer: En eksplorativ korrespondanceanalyse
29-2002	Hans Ole Stoltenborg	Hjemmehjælp i Danmark. En forskningsoversigt med fokus på lovgivning, omfang, organisering og kvalitet
30-2002	Christian Albrekt Larsen	Magt, politik og beslutning i dansk pensionspolitik
31-2003	Christoffer Green-Pedersen	Still there but for how long?: The counter-intuitiveness of the universal welfare model and the development of the universal welfare state in Denmark
32-2004	Knut Halvorsen	How to combat unemployment?
33-2004	Christian Albrekt Larsen	Blessing or Blame? Public attitude to Nordic 'workfare' in the 1990s
34-2005	Wim van Oorschot	Immigrants, Welfare and Deservingness Opinions in European Welfare States
35-2005	Wim van Oorschot	On the cultural analysis of social policy
36-2005	Wim van Oorschot	A European Deservingness Culture? Public deservingness perceptions in European welfare states
37-2006	Trond Beldo Klausen	Humankapital. Hvad betyder dimittendalder for indkomsten?
38-2006	Christian Albrekt Larsen	Social Capital and Welfare regimes. The impact of institution dependent living conditions and perceptions of poor and unemployed
39-2006	Christian Albrekt Larsen	How welfare regimes influence judgement of deservingness and public support for welfare policy
40-2006	Christian Albrekt Larsen	The political logic of labour market reforms. The importance of popular images of target groups
41-2006	Wim van Oorschot	The Dutch Welfare State. From collective solidarity towards individual responsibility
42-2006	Trudie Knijn	Social policy and Social interventions: The role of professionals under new governance
43-2006	Trond Beldo Klausen	Højest løn til unge dimittender

44-2006	W. van Oorschot (with W. Arts, J. Gelissen)	Social capital in Euroe. Measurement, and social and regional distribution of a multi-faceted phenomenon
45-2006	Trudie Knijn and Wim van Oorschot	The need for and the societal legitimacy of social investments in children and their families. Critical reflections on the Dutch case
46-2007	Wim van Oorschot	SOCIAL LEGITIMACY OF THE EUROPEAN WELFARE STATE. Sociological reflections on solidarity and redistributive justice with some empirical illustrations
47-2007	Jørgen Goul Andersen	Ældrepolitikken og velfærdsstatens økonomiske udfordringer. Tilbagetrækning, pension og ældreservice i Danmark – en kortfattet oversigt
48-2007	Hildegard Theobald	Care arrangements and social integration: The concept of social exclusion and empirical findings in five European countries
49-2007	Ditte Petersen	Det sociale netværk. Hvad betyder det for beskæftigelsen? - En undersøgelse blandt tyrkere og iranere i Aalborg og Århus kommune
50-2007	Trond Beldo Klausen	Klasser, eliter og social stratifikation - En kortfattet oversigt med vægt på nyere klassemodeller
51-2007	Jørgen Goul Andersen	Conceptualizing Welfare State Change. The "dependent variable problem" writ large
52-2007	Anna Meyer Christensen	300 timers reglen – hvordan virker den? Effekter af stærke økonomiske incitamenter på de ledige - og på systemet
53-2007	Jørgen Goul Andersen	Impact of Public Policies: Economic Effects, Social Effects, and Policy Feedback. A Framework for Analysis
54-2007	Jørgen Goul Andersen & Jacob J. Pedersen	Continuity and change in Danish active labour market policy: 1990-2007. The battlefield between activation and workfare
55-2007	Jørgen Goul Andersen	Affluence and Welfare State Transformations. Social Policy Change in Denmark, 1993-2007
56-2007	Per H. Jensen and Kaspar Villadsen	The Social Democratic Model: Formal and Informal Work in Denmark
57-2008	Sanne Lund Clement og Jan Holm Ingemann	STATISTIK I PRAKSIS - om at anvende statistik i tilknytning til det problemorienterede projektarbejde
58-2008	Ann Sasa List-Jensen	A New Employability Paradigm Cross-cutting Measures of Retrenchment/Restructuring of European Employment Policies
59-2008	Christian Albrekt Larsen	Networks versus Economic Incentives. An economic sociological account of the transition from unemployment to employment
60-2008	Trond Beldo Klausen	Læreres og vejlederes betydning for social mobilitet på universiteterne